

Устимчук Владислава Петрівна,
курсант ННІ №1 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник: старший науковий
співробітник наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності ННІ №1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук **Бурак М. В.**

НЕДОЛІКИ СУЧАСНОЇ ПРАКТИКИ ДОПИТУ ДИТИНИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

За даними різних джерел, сексуальне насильство щодо дітей в Україні набуло тривожних масштабів. Вбачається, що сексуальне насильство, як один із видів домашнього насильства, що вчиняється над дітьми, за своїми наслідками відноситься до найтяжчих психологічних травм. Крім цього, через вікові особливості жертви, цей вид злочинності характеризується високим ступенем латентності. Водночас, злочини проти статевої свободи і недоторканності дитини дуже важко документуються, тому в світовій практиці вироблено спеціальні методи і методики опитування постраждалих дітей, які дають можливість зібрати максимально надійну і детальну інформацію, що дасть підстави притягти злочинця до відповідальності.

При цьому слід урахувати, що сексуальне насильство – вже велика травма для дитини, і кожне наступне згадування про ситуацію призводить до ще більшого травмування. Важливо збирати докази так, щоб якнайменше травмувати дитину.

Відтак, на початковому етапі розслідування сексуального насильства щодо дітей важливе значення має відігравати тактика проведення допиту, в поєднанні з міжнародним досвідом.

Втім, в нашій країні міжнародні практики практично не застосовуються. Допит дитини, постраждалої від сексуального насильства, проводиться так само, як і інші допити дітей, що часто призводить до негативних наслідків. Дитина травмується, і потрібна для доказу провини злочинця інформація не збирається. Експерти виділяють такі недоліки сучасної практики допиту дітей, що постраждали від сексуального насильства [1]:

1. Дитину опитують про випадок сексуального насильства, якому вона піддалася, ще до того, як вона буде допитана слідчим. Це є неприпустимим, оскільки найбільш достовірну інформацію про факт злочину дитина може повідомити тільки під час першої розмови. В наступні рази вона коригує свою розповідь відповідно до того, як на неї відреагували. Отже, зайві розпитування про обставини події призводять до втрати корисної інформації.

2. Допити проводяться у непристосованих приміщеннях, де немає сприятливої для налагодження необхідного контакту, подолання дитиною страхів та уникнення зайвої травматизації атмосфери. Дитині

потрібна заспокійлива кольорова гама, тиша, комфортні меблі. У стандартному службовому кабінеті в приміщенні поліції не створено дружніх щодо дитини умов. У кабінетах слідчих можуть одночасно перебувати декілька осіб, допит може перериватися, коли заходить хтось зі слідчих, проходить на своє робоче місце. Це не сприяє комфорту дитини, створює напруження під час розповіді про драматичну ситуацію. Школа, де дитина навчається, або садочок – теж не найкраще місце, оскільки в знайомому місці дитина може соромитися. Вдома атмосфера може нагадувати про події злочину, і дитина не почуватиметься у безпеці. В лікарняних палатах здебільшого панує напружена обстановка режимної установи, що також не створює відчуття комфорту.

3. Присутність одного з батьків чи іншого законного представника негативно впливає на відкритість дитини, нерідко викликає у неї почуття сорому. Часто дитина може давати відповіді, що, як їй здається, більше сподобаються матері чи батькові (іншому законному представнику): «Якщо дитина бачить законного представника... А в мене ще не було жодної дитини, яка б не повертала голову після кожного запитання слідчого, щоб подивитися на маму чи на іншого законного представника, як вона (він) відреагує: кивне і скаже: «Ти молодець», – чи не кивне й не скаже. Дитина дуже відволікається, вона може не сказати при мамі тих речей, які сказала б за її відсутності. А якщо ще мама почує щось нове для себе, неприємне, і скаже: «А-а-а...», – допит можна, в принципі, вже не проводити, оскільки дитина, отримавши негативну реакцію мами, просто перестане відповідати на запитання» [1]. Трапляються випадки, коли батьки, які мають консервативні погляди, соромлять дитину, не дозволяючи їй розповісти потрібні для слідства деталі: «Під час допиту мати дитині говорила, щоб та замовкла, оскільки про таке соромно розказувати»). Використання технічного обладнання: кімнати зі склом позавізуального спостереження або камер для комп'ютерного обладнання для відеоспостереження сусідньої кімнати дозволяє забезпечити участь законних представників з можливістю захищати інтереси дитини та разом з тим, зменшити вплив законних представників на відповіді дитини.

3. Запрошення на допит психолога чи педагога з навчального закладу, в якому навчається дитина призводить до зайвої травматизації її. За таких умов дитина не розповість про ті деталі, про які б розповіла абсолютно сторонній людині.

4. Протокол допиту, який фіксується на папері, не зберігає великої частини важливої інформації, й дитину доводиться опитувати знову. Це позбавляє шансу уникнути повторного допиту під час судового засідання.

5. Зазвичай, слідчий, який проводить допит, не має спеціальної підготовки, що може призводити до таких наслідків:

– нерозуміння чи неправильна інтерпретація дій дитини, наприклад, таких як мовчання про злочин, виправдовування злочинця, повертання до кривдника, що є типовими у такій ситуації. Слідчий,

який не має спеціальної психологічної підготовки, може сприймати ці дії як докази неправдивості дитини.

– труднощі у налагодженні контакту з дитиною (вона може закритись і не розповісти всіх важливих деталей злочину).

6. Дитину зайвий раз травмують, опитуючи під час судово-психологічної та медичної експертиз.

7. Дитину травмують контактом з агресором на етапі досудового слідства або в суді, а також під час допиту на судовому засіданні.

8. Дитина в суді часто губиться і не розповідає тієї інформації, яку вона повідомила на етапі досудового слідства, що унеможливорює чи ускладнює покарання злочинця.

Вбачається, що такі недоліки допиту дитини, що постраждала від сексуального насильства, зумовлені об'єктивними причинами:

– немає унормованої спеціальної процедури проведення допиту дитини в суді та під час досудового слідства, яка б ураховувала кращі міжнародні практики;

– не здійснюється супровід дитини, який забезпечив би врахування її інтересів;

– немає достатньої кількості підготовлених психологів, які за дорученням слідчого могли б проводити допит дитини, постраждалої від сексуального насильства;

– немає чіткого алгоритму дій представників органів і служб, що причетні до допиту дитини, постраждалої від сексуального насильства тощо.

Відтак переконані, що з метою належного проведення допиту дитини, яка постраждала від сексуального насильства, слід орієнтуватися на стандарти міжнародної практики.

Список використаних джерел

1. Дослідження передумов запровадження нової практики допиту/опитування дитини, яка постраждала від сексуального насильства. сайт. URL: https://rescentre.org.ua/images/Uploads/Files/child_witness_dl/doslidzhennya_press_12.pdf.

Чучман Олена Ігорівна,

аспірантка кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ПРИНЦИП НАЙКРАЩИХ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Відповідно до ч. 1 ст. 3 Конвенції ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами,